SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

MUISTIO

05.09.2019

Eduskunta
Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viite: Valtiovarainvaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta 12.11. 2019 valiokuntakuulemiseen

ISTANBULIN SOPIMUS JA TURVAKOTIPAIKKOJEN RIITTÄVYYS

Istanbulin sopimus

Istanbulin sopimus[1] tuli Suomessa voimaan elokuussa 2015. Sopimus velvoittaa valtioita toimimaan perheväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Marraskuussa 2016 tuli voimaan Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnasta, NAPEsta. NAPE on Istanbulin sopimuksen edellyttämä, poikkihallinnollinen koordinaatioelin, joka vastaa Istanbulin sopimuksen toimeenpanon edellyttämien toimenpiteiden yhteensovittamisesta, seurannasta ja vaikutusten arvioinnista. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta on laadittu toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018-2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160401. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ei ole erillistä rahoitusta vaan kukin hallinnonala toimeenpanee Istanbulin sopimusta osana omaa työtään, omien resurssiensa puitteissa.

Vuodelle 2019 NAPE nosti keskeisimmiksi toimenpiteiksi turvakotien rahoituksen kasvun jatkumisen seuraavan hallituskauden aikana, seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten eli ns. SERI-tukikeskusten levittämisen kaikkiin yliopistollisiin keskussairaaloihin sekä lapsiystävällisten Lastenasiaintalojen (pohjoismainen Barnahusmalli) perustamisen SERI-tukikeskusten tapaan lapsille ja nuorille.

Vuoden 2019 loppuun mennessä seksuaalirikosten uhrien tukikeskukset eli Seri-tukikeskukset on avattu neljään yliopistolliseen sairaalaan: HUS'iin kesällä 2017 ja kesällä 2019 Tampereelle ja Turkuun ja syyskuussa 2019 Kuopioon . Ouluun keskus avataan helmikuussa 2020. Työ on tehty THL:n tukemana ja koordinoimana STM:n myöntämän erillisrahoituksen turvin. Vuodelle 2020 valtion budjetista on saatu 300 000 euroa, v. 2021 myös 300 000 e ja v 2022 500 000 euroa THL:n koordinointiin, keskusten tarjoaman psykososiaalisen tuen lisäämiseen sekä satellittikeskusten pystyttämiseen.
Lastenasiantalo -/Barnahusmallin levittämiseen Suomeen on myönnetty 2019- vuodelle 813 000 euroa, kehyksissä vuodelle 2020 1,6 milj. euroa; vuodesta 2021 lukien vuoteen 2023 2,8 milj. euroa/ vuosi haettavissa, kun talousarviot vahvistettu. Hankkeen päätyttyä toimintamalli on saatu osaksi rakenteita. Tarve on saada samalla oikeusprosessiaikoja lyhemmiksi, jotka lapsiin kohdistuvien rikosten osalta ovat nyt noin 2 vuotta.

Turvakodit ja niiden riittävyys

Turvakotilaki[2] tuli voimaan vuoden 2015 alusta, ja sen myötä turvakotipalvelujen valtakunnallinen kilpailutus ja koordinointi ovat nyt THL:n vastuulla. THL myöntää

[1] Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta.
[2] Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (1354/2014).

palveluntuottajille valtion varoista korvausta turvakotipalvelusta. Lisäksi se vastaa valtakunnallisesti turvakotien ohjauksesta ja kehittämisestä.

Turvakodit tarjoavat välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä akuuttiin tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Palvelua tarjotaan ensisijaisesti lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille sukupuolesta riippumatta ja heidän perheilleen.

Turvakotien rahoitus on noussut vuoden 2016 11,55, miljoonasta €:sta vuoden 2019 19,55 milj €:oon. Turvakotipaikkojen lisäämiseksi Valtion rahoitukseen turvakotitoimintaan tehdään 2,0 milj. euron tasokorotus, jolloin momentin taso nousee 21,6 milj. euroa v 2020. Määrärahaa korotetaan myös vuonna 2021 2 milj. eurolla ja vuonna 2022 1 milj. eurolla, jolloin määrärahataso nousee kehyskauden lopussa 24,6 milj. euroon (Julkisen talouden suunnitelma 2020-2023). THL arvioi turvakotiverkoston laajentamisen kuitenkin edellyttävän jatkossakin 2 milj. € lisäystä / vuosi.

Istanbulin sopimus[3] edellyttää, että tarjolla on *riittävästi* turvakotipaikkoja. THL seuraa ja arvioi, mikä olisi riittävä turvakotipaikkojen määrä Suomessa. Julkisuudessa on esiintynyt tavoitteena 500 turvakotipaikkaa Suomessa. Tämä luku pohjautuu naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa käsitelleen Euroopan neuvoston työryhmän loppuraporttiin (EG-TFV (2008)6). Siinä suositeltiin, että erityisissä naisten turvakodeissa on yksi turvamajoituksen perhepaikka 10 000 asukasta kohti. Raportissa todetaan, että turvakotipaikkojen määrän olisi kuitenkin vastattava niiden tosiasiallista tarvetta.

Vuodesta 2015 vuoteen 2019 turvakotien määrä on kasvanut 19 turvakodista 28 turvakotiin ja turvakotien perhepaikkoja on lisätty 114 perhepaikasta 202 perhepaikkaan. Vuoden 2019 aikana avattiin uusi seitsemänpaikkainen turvakoti Äänekoskelle Keski-Suomeen. Vuoden 2020 alussa avataan Keravalle (Paasikiven nuorisokylän säätiö) turvakoti, johon tulee seitsemän perhepaikkaa.

Turvakoteihin hakeutumisen kynnys on madaltunut, kun tietoisuus palveluista lisääntynyt ja palvelujen saatavuus on parantunut. Kun vuonna 2015 turvakodeista haki turvaa ja apua noin 3000 asiakasta, vuonna 2018 asiakasmäärä oli jo noin 5000. Tällä hetkellä Suomen jokaisessa maakunnassa on vähintään yksi turvakoti, samoin kaikissa Suomen kymmenessä suurimmassa kaupungissa on vähintään yksi turvakoti.

Vaikka turvakotiverkoston systemaattinen kehitystyö on kasvattanut turvakotiverkoston kattavuutta ja kapasiteettiä merkittävästi viime vuosien aikana, on kuitenkin vielä matkaa siihen tilanteeseen, että voitaisiin sanoa turvakotipalveluja olevan tarpeeseen nähden riittävästi. Turvakotiverkoston maantieteellistä kattavuutta tulee edelleen kasvattaa ja samalla lisätä niiden alueiden turvakotien kapasiteettia, missä alueen yhden tai useamman turvakodin paikkamäärä ei ole tarpeeseen nähden riittävä. Arvioitaessa turvakotipaikkojen riittävää määrää tulee huomioida koko turvakotiverkoston paikkamäärä, tilanpuutteen takia muualle ohjattujen asiakkaiden määrä ja alueelliset erot eri puolilla Suomea.

[3] 23 artikla *Turvakodit. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen asianmukaisten, helposti saavutettavien turvakotien perustamisesta riittävässä määrin, jotta uhreille, erityisesti naisille ja heidän lapsilleen, voidaan tarjota turvallinen majoitus ja heitä voidaan auttaa ennakoivasti.*

Suomessa on alueita, joilla maantieteellinen etäisyys lähimpään turvakotiin on liian pitkä. Katvealueita on tällä hetkellä etenkin Pohjois-Suomessa. Laki mahdollistaa asiakkaalle sen, että hän voi mennä mihin tahansa turvakotiverkoston turvakodeista. Ihmisten tilanteet, liittyen esimerkiksi lasten kouluun ja terveydenhoitoon, ovat usein kuitenkin sellaisia, ettei ole kohtuullista edellyttää siirtymistä esimerkiksi toiseen turvakotiin satojen kilometrien päähän kotoa. Joskus siirtymä kauaksi kotipaikkakunnalta on taas turvallisuussyistä tai muista syistä johtuen perusteltua.

Toinen huomioitava asia on tilanpuutteen takia toiseen turvakotiin ohjatut asiakkaat. Erityisesti isoissa kaupungeissa – pääkaupunkiseudulla, Turussa, Tampereella ja Oulussa turvakotien käyttöasteet ovat korkeita. Jos asiakas hakeutuu yhteen turvakotiin pääkaupunkiseudulla ja hänet joudutaan tilanpuutteen takia ohjaamaan toiseen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan turvakotiin, eivät etäisyydet muodostu erityisen suuriksi.

Myönteinen asia on, että Suomen turvakodeissa on vuoden jokaisena päivänä vapaita turvakotipaikkoja, vuonna 2017 lukumäärä oli keskimäärin 49 vapaata paikkaa vuorokaudessa. Vapaita turvakotipaikkoja täytyykin olla jatkuvasti saatavilla, sillä turvakotipalvelu on kriisipalvelua, johon asiakkaan ei kuulu joutua jonottamaan paikan vapautumista.

Tilavaatimusten takia moni turvakoti on joutunut etsimään toiminnalleen sopivia tiloja, joita on ajoittain vaikeaa löytää. Moni turvakotipalveluja tuottava yhdistys on päättänyt rakennuttaa uudet toimitilat, jotka vastaavat vaatimuksiin sekä samalla turvakotipaikkojen puutteeseen. Uusien tilojen myötä myös turvakotipaikkojen määrä usealla paikkakunnalla on kasvanut tai kasvamassa lähivuosina.

Turvakotien määrän kasvaessa on myös tärkeää, että THL:llä on riittävästi resursseja turvakotitoiminnan koordinointiin ja turvakotihenkilöstön kouluttamiseen sekä turvakotitoiminnan ohjaus-, ylläpitämis-, laadunvalvonta-, kehittämis- ja hallinnointitehtäviin.

Neuvotteleva virkamies Pirjo Lillsunde